

Metsärikokset

Ympäristörikoskoulutus 23.5.2018

Kihlakunnansyyttäjä Jarmo Rintala

Pohjanmaan syyttäjänvirasto

Metsärikos – tekotapa 1

- Rikoslaki 48 a luku 3 § 1 mom.

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo suojametsäaluetta tai suoja-aluetta koskevaa metsälain (1093/1996) säännöstä taikka sen nojalla annettua säännöstä tai määräystä, on tuomittava metsärikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Suojametsäalue

- Metsätaloudesta suojametsissä on säädetty Metsälain 12 §:ssä. Hoidossa ja käytössä edellytetään erityistä varovaisuutta. Asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä.
- Alue voidaan säätää suojametsäalueeksi Valtioneuvoston asetuksella.
- Tavoitteena on estää metsärajan aleneminen.
- Käytännössä suojametsäalueet ovat maanpinnan korkeuden, pohjoisen sijainnin tai niiden yhteisvaikutuksen takia ilmastollisesti epäsuotuisilla alueilla kasvavia metsiä. Puustolla on pitkä kiertoaika ja siemenvuodet toistuvat harvoin, joten uudistuminen on epävarmaa ja hidasta.

Suoja-alue

- Metsätaloudesta suoja-alueilla on säädetty Metsälain 13 §:ssä.
- Suoja-alueet muodostetaan maa- ja metsätalousministeriön päätöksellä.
- Tavoitteena suojata asutusta tai viljelyksiä tuulilta ja ehkäistä maanvyörymiä.
- Suoja-alueet ovat pienialaisia.

Metsärikos – tekotapa 2

- Rikoslaki 48 a luku 3 § 2 mom.

Metsärikoksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan vahingoittaa metsän hoito- tai käyttötoimenpiteellä ympäristöstään selvästi erottuvaa metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeää luonnontilaista tai luonnontilaisen kaltaista elinympäristöä metsälain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti siten, että teko on omiaan vaarantamaan kyseisen elinympäristön ominaispiirteiden säilymistä.

Erityisen tärkeät elinympäristöt

- Määritelty Metsälain 10 §:ssä:
 - 1) Lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuruisten lampien välittömät lähiympäristöt
 - 2) Erilaiset suoelinympäristöt, joiden yhteinen ominaispiirre on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen vesitalous
 - 3) Rehevät lehtolaidut
 - 4) Kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla tai luontaisen vesitalouden soilla
 - 5) Vähintään 10 m syvät rotkot ja kurut ja vähintään 10 m korkeat jyrkänteet
 - 6) Hietikot, kalliot, kivikot ja louhikot, joiden ominaispiirre on harvahko puusto

Erityisen tärkeät elinympäristöt

- Erityisen tärkeät elinympäristöt ovat lähtökohtaisesti pienialaisia ja metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä.
- Kyse ei ole Luonnonsuojelulain nojalla suojelluista alueista vaan metsissä enemmän tai vähemmän esiintyvistä elinympäristöistä, jotka on metsäluonnon monimuotoisuuden vuoksi tärkeä säilyttää.
- Tarkoitus ei ole suojella harvinaisuutta vaan monimuotoisuutta.
- Erityisen tärkeitä elinympäristöjä on kartoitettu (esim. yksityismetsissä kartoitus 1998 – 2004).
- Suoja perustuu kuitenkin suoraan Metsälakiin. Ei siis edellytetä, että elinympäristö olisi kartoituksessa tai muuten dokumentoitu.

Erityisen tärkeät elinympäristöt

- Metsälain 10 a ja 10 b §:issä on säädetty, miten tällaisia elinympäristöjä saa tai ei saa käsitellä.
- Jos erityisen tärkeän elinympäristön käsittelyä koskevat määräykset aiheuttavat vähäistä suurempaa taloudellista menetystä tai haittaa, tulee metsäkeskuksen myöntää poikkeuslupa hoito- tai käyttötoimenpiteille (Metsälaki 11 §).
- Mikäli erityisen tärkeitä elinympäristöjä on käsitelty lain vastaisesti, voi täytyä joko metsärikos tai metsärikkomus. Metsärikos edellyttää tältä osin tahallisuutta ja metsärikkomus vähintään törkeää huolimattomuutta.
- Lähtökohtana on, että ainakin metsätaloudessa ammattimaisesti toimivat henkilöt tunnistavat maastossa nämä kohteet, mikä puoltaa tahallisuutta (esim. Vaasan HO 13.7.2012 nro 892).

Erityisen tärkeät elinympäristöt

- Kriittiset määritelmät ja riidan aiheet:
 - a) ympäristöstään selvästi erottuva
 - b) luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen

Erityisen tärkeät elinympäristöt – Ympäristöstään selvästi erottuva

- Esimerkiksi kasvillisuus, vesitalous, puusto ja maastonpiirteet erottavat kohteen ympäristöstään.
- KHO:2006:37: "Metsälain 10 §:n 3 momentissa (nykyisin 2 mom.) säädetyn ympäristöstä selvästi erottumista tarkoittavan edellytyksen on katsottava koskevan pykälän 2 momentin mukaista kohdetta sinänsä. Kohteen rajojen ei sitä vastoin tarvitse olla selvästi maastossa havaittavissa."

Erityisen tärkeät elinympäristöt – Luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen

- VNA metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä (1308/2013) 14 §
- Biologisen monimuotoisuuden kannalta olennaiset ominaispiirteet ovat säilyneet aikaisemmasta ihmisen toiminnasta huolimatta tai elinympäristön käsittelyssä on noudatettu Metsälain 10 a ja 10 b §:ää sekä VNA:n 15 §:ää.
- Pienvesien lähiympäristöjä voidaan pitää luonnontilaisen kaltaisina, vaikka ihmisen toiminnan vaikutuksesta pienveden veden laatu on huonontunut tai virtaussuhteet ovat muuttuneet.
- Suoelinympäristön vesitaloutta pidetään luonnontilaisen kaltaisena, jos ojituksen vesitalouteen liittyvät vaikutukset ovat täysin poistuneet.

Metsärikkomus (Metsälaki 18 § 2 ja 3 mom.)

- Edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta
- Metsänkäyttöilmoituksen tekemiseen liittyvät laiminlyönnit
- Kasvamaan jätettävän tai käsittelyalueen ulkopuolisen puuston vaurioittaminen ja maastovaurioiden aiheuttaminen
- Metsälain 8 §:ssä säädetyn uudistamisveloitteen laiminlyönti
- Erityisen tärkeään elinympäristöön kohdistuvan laittoman tai luvattoman hoito- tai käyttötoimenpiteen tekeminen

Metsärikkomus (Metsälaki 18 § 2 ja 3 mom.)

- Metsälain säännösten vastaisen leimikkosuunnitelman tekeminen, jos sen nojalla toteutetaan puunkorjuu
- Suojametsissä ja suoja-alueilla harjoitettavaa metsätaloutta koskevien säännösten tai määräysten rikkominen, ellei teosta ole muualla säädetty ankarampaa rangaistusta ja rikkomus on vähäinen

Kuriositeetteja

- Puutavararikos (Rikoslaki 48 a luku 3 b §): EU-asetuksen N:o 995/2010 vastainen laittomasti korjatun puutavaran tai sellaisesta puutavarasta valmistettujen puutuotteiden ammattimainen markkinoille saattaminen
- Metsän hakkuun estäminen (Metsälaki 18 a §): Oleskelu metsälain mukaisen hakkuun käynnissä ollessa sen välittömässä vaikutuspiirissä tarkoituksenaan häiritä hakkuuta ja siten, että estää hakkuun

Menettämisseuraamukset

- Metsärikoksen tai –rikkomuksen tuottama taloudellinen hyöty tuomitaan valtiolle menetetyksi (Metsälaki 19 §, Rikoslaki 10 luku).
- Hyödystä vähennetään Metsälain 20 §:ssä tarkoitettujen korjaavien toimenpiteiden kustannukset.
- Tyypillisesti rikoshyötyä on laittomasta hakkuusta saatu puunmyyntitulo (nettomääräisenä).

Vastuun kohdentumisesta

- Nykyisin puukauppa on pääsääntöisesti ns. pystykauppa.
- Leimikkosuunnitelman tekijän vastuu on keskeinen esim. erityisen tärkeiden elinympäristöjen havaitsemisessa, tunnistamisessa ja merkitsemisessä.
- Myös hakkuun suorittajalla on itsenäinen vastuu lainsäädännön noudattamisesta.
- Joissain tapauksissa myös maanomistaja saattaa joutua rikosvastuuseen.
- Metsärikoksesta ei voida määrätä yhteisösakkoa, vaikka merkittävä osa niistä tehdään oikeushenkilön toiminnassa.

Viranomaisyhteistyöstä

- Esitutkinta- ja syyttäväviranomaisten keskeinen yhteistyötaho on Suomen metsäkeskus, jonka tehtäviin kuuluu valvoa metsälainsäädännön noudattamista.
- Jos metsäkeskus on tehnyt syyteilmoituksen, sille on varattava tilaisuus tulla esitutkinnassa ja alioikeudessa kuulluksi (kuultavan asema).
- Yleensä viranomaisyhteistyötä tarvitaan erityisesti erittäin tärkeisiin elinympäristöihin liittyviin tulkintaongelmiin sekä rikosshyödyn määrittämiseen.
- Myös Luonnonvarakeskuksesta voi tiedustella asiantuntija-apua.

Oikeuskäytäntöä – Vaasan hovioikeus 13.7.2012 nro 892 (R 12/634)

- Metsäyhtiön puunostajana toiminut L oli suunnitellut noin 10 ha:n suuruisen leimikon avohakkuun. Leimikon alueella sijaitsi noin 2,1 ha:n laajuinen tihkupintoja, noroja ja purouomia sisältänyt lehtolaikku, joka hakattiin myös.
- KO katsoi, että lehtolaikku oli kokonaisuudessaan metsälain 10 §:n mukainen erityisen tärkeä elinympäristö.
- KO totesi, ettei metsälaissa ole määritelty pienialaisuuden enimmäispinta-alaa.
- Kohde oli ennen hakkuuta luokiteltu kartoituksissa erityisen tärkeäksi elinympäristöksi. Myös metsäkeskuksen kolmijäseninen katselmustoimikunta oli yksimielisesti pitänyt sitä sellaisena.

Oikeuskäytäntöä – Vaasan hovioikeus 13.7.2012 nro 892 (R 12/634) (jatkuu)

- L oli metsätalousinsinööri ja toiminut pitkään puunostajana. Hänellä oli luonnonhoitajan tutkinto ja hän oli saanut koulutusta metsälakikohteiden tunnistamiseen. KO:n mukaan L:n oli tullut pitää varsin todennäköisenä, että avohakkuu ko. kuviolla oli kielletty (= tahallisuus).
- L tuomittiin metsärikoksesta 40 päiväsakkoon. Yhtiö menetti rikoshyötyä 5.675,43 euroa (yhtiön oma laskelma, jota metsäkeskus ei kyseenalaistanut).
- Hovioikeus ei myöntänyt L:lle tai yhtiölle jatkokäsittelylupaa.

Oikeuskäytäntöä – Pohjois-Savon käräjäoikeus 12.4.2013 nro 1018 (R 13/165)

- KO katsoi näytetyksi, että hakkuu oli ulotettu luonnontilaisen tai sen kaltaisen puron varteen siten, että metsälain 10 §:ssä tarkoitettu erityisen tärkeä elinympäristö oli vahingoittunut.
- Syyte hankinta-asiamiehenä toiminutta N:ää kohtaan hylättiin, koska hän oli saanut leimausselosteen metsänhoitoyhdistyksessä toimineelta T:ltä eikä leimausselosteesta ilmennyt, että alueella olisi ollut erityisen tärkeitä elinympäristöjä.
- Metsänhoitoyhdistyksestä oli syytteessä H, jonka työtehtäviin ei kuitenkaan kuulunut hakkuun valvonta.

Oikeuskäytäntöä – Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 11.9.2014 nro 136943 (R 14/655)

- S oli metsänhoitoyhdistyksen metsäneuvojana suunnitellut uudistushakkuun ja maanmuokkauksen kuviolle, jolla sijaisi lähde. Syyte metsärikkomuksesta (törkeä huolimattomuus).
- Tekoaikana voimassa olleen lain mukaan metsärikkomus oli rangaistava myös huolimattomuudesta tehtynä. Lievemmän lain periaate.
- Kysymys oli siitä, oliko lähde luonnontilainen tai sen kaltainen ja ympäristöstään selvästi erottuva.

Oikeuskäytäntöä – Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 11.9.2014 nro 136943 (R 14/655) (jatkuu)

- Yksityishenkilö oli havainnut lähteen vuosina 1996 ja 2003. Sitä ei oltu merkitty metsäsuunnitelmaan, jossa puhuttiin vain "lähteisyydestä".
- Ristiriitaista näyttöä siitä, oliko lähde ollut ennen hakkuuta ja maanmuokkausta ympäristöstään selvästi erottuva. Toisella puolella metsäkeskuksen virkamies, toisella puolella Metsänomistajien liiton toimihenkilö.
- KO katsoi, ettei lähde ollut ollut ympäristöstään selvästi erottuva. Syyte hylättiin.